

Katedra Doktryn Politycznych i Prawnych Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego

Osiągnięcia naukowe, dydaktyczne i organizacyjne w latach 2001–2012

Katedra Doktryn Politycznych i Prawnych została utworzona na Wydziale Prawa i Administracji (obecnie Prawa, Administracji i Ekonomii) Uniwersytetu Wrocławskiego 1 marca 1998 roku. Z instytucjonalnego oraz personalnego punktu widzenia, jednostka stanowi kontynuatorkę tradycji badawczych i intelektualnych istniejącego do wskazanego momentu Zakładu Doktryn Politycznych i Prawnych, konstytuującego część Instytutu Nauk Prawno-Ustrojowych¹. Pierwszym Kierownikiem Katedry był prof. dr hab. Karol Jonca; od 2001 roku stanowisko to piastuje prof. dr hab. Marek Maciejewski. Oprócz prof. Maciejewskiego w skład osobowy Katedry wchodzi również dr hab. Maciej Marszał, prof. U. Wr., dr hab. Mirosław Sadowski, dr hab. Łukasz Machaj, dr Radosław Antonów oraz dr Tomasz Scheffler. Katedra prowadzi też aktywną działalność w zakresie kształcenia młodej kadry naukowej w ramach stacjonarnych i niestacjonarnych studiów doktoranckich. Obecnie rozprawy doktorskie – pod opieką każdego z samodzielnych pracowników – przygotowuje w niej dziesięć osób².

Prezentację osiągnięć naukowych jednostki w latach 2001–2012 warto rozpocząć od podkreślenia znacznej liczby zakończonych sukcesem w tym okresie postępowań o nadanie stopnia naukowego doktora oraz o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego. W ciągu minionych jedenastu lat Katedra wypromowała dwunastu doktorów nauk prawnych, których rozprawy dotyczyły nader zróżnicowanej problematyki.

¹ Głównym kierunkiem badawczym realizowanym w Zakładzie była niemiecka myśl polityczna i prawna XIX i XX stulecia (a zwłaszcza doktryna i praktyka narodowego socjalizmu). Jednak już w latach 90. zarysowała się wyraźna tendencja do poszerzenia profilu naukowego jednostki; pracownicy Zakładu zaczęli publikować coraz więcej pozycji z innych obszarów tematycznych (w szczególności dotyczących polskiej myśli politycznej, nauczania społecznego Kościoła katolickiego czy historii gospodarczej). Zob. K. Jonca, M. Maciejewski, *Kierunki badań naukowych i nauczania historii doktryn politycznych i prawnych na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego*, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. L, s. 349–354.

² Zakres tematyczny przygotowywanych prac jest bardzo szeroki. Dysertacje dotyczą m.in. polskiej myśli politycznej i prawnej doby II i III RP, prawnego ujęcia problematyki ludobójstwa czy też doktryny konserwatyzmu.

W kolejności chronologicznej byli to dr Ewa Kozerska (praca na temat nauczania społecznego Piusa XI), dr Radosław Antonów (praca na temat współczesnego anarchizmu polskiego), dr Piotr Sosiński (praca na temat filozofii politycznej Oswalda Spenglera), dr Tomasz Scheffler (praca na temat projektów ładu międzynarodowego w koncepcjach opozycji antyhitlerowskiej), dr hab. Łukasz Machaj (praca na temat kwestii integracji europejskiej we współczesnej polskiej myśli politycznej), dr Maciej Cesarz (praca na temat myśli politycznej Oswalda Mosley'a), dr Grzegorz Haręza (praca na temat myśli pacyfistycznej doby II Rzeczypospolitej), dr Sebastian Ziembicki (praca na temat koncepcji społeczno-politycznych Roberta Owena), dr Jacek Srokosz (praca na temat myśli polityczno-prawnej obozu rządzącego w Polsce w latach 1926–1935), dr Piotr Szymaniec (praca na temat myśli polityczno-prawnej Adama Fergusona), dr Małgorzata Hasiewicz (praca na temat idei społeczno-politycznych lewicy nazistowskiej) i dr Radosław Wojtyś (praca na temat koncepcji społeczno-politycznych Murray'a Newtona Rothbarda). Stopień doktora habilitowanego nauk prawnych uzyskali natomiast w omawianym okresie dr hab. Maciej Marszał (rozprawa pt. *Włoski faszyzm w polskiej myśli politycznej i prawnej 1922–1939*), dr hab. Mirosław Sadowski (praca pt. *Godność człowieka i dobro wspólne w papieskim nauczaniu społecznym (1878–2005)*) i dr hab. Łukasz Machaj (książka pt. *Wypowiedzi symboliczne w orzecznictwie Sądu Najwyższego USA*).

Prezentację dorobku naukowego Katedry w ostatnich jedenastu latach należy rozpocząć od krótkiej rekapitulacji dokonań badawczych prof. Karola Joncy. Przejście na emeryturę w 2001 roku w najmniejszym stopniu nie spowolniło jego aktywności pisarskiej i bynajmniej nie oznaczało zerwania więzi z Katedrą. Wystarczy wskazać, że w ciągu ostatnich sześciu lat swojego życia prof. Jonca opublikował aż siedem monografii, spośród których na szczególną uwagę zasługują monumentalna *Wojna polsko-sowiecka 1920 r. w dokumentach niemieckiej dyplomacji* (Wrocław 2002, ss. 616) oraz *Dekrety prezydenta Edvarda Beneša. Niemcy w czechosłowackiej doktrynie politycznej i prawnej z lat 1920–1945* (Wrocław 2005, ss. 158). W krótszych formach dyskursu naukowego prof. Jonca kontynuował swoje wcześniejsze badania nad myślą polityczną Helmutha Jamesa von Moltkego, narodowosocjalistycznym totalizmem, koncepcjami iusnaturalistycznymi (zarówno w aspekcie historycznym, jak i współczesnym), dziejami kościoła katolickiego w Trzeciej Rzeszy, stosunkami polsko-niemieckimi i relacjami czechosłowacko-niemieckimi, martyrologią Żydów i dziewiętnastowieczną śląską emigracją do Stanów Zjednoczonych. Do najważniejszych artykułów opublikowanych w tym okresie przez prof. Joncę należy zwłaszcza zaliczyć następujące teksty: *Kardynał Bertram a nazizm* („Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi”, t. XXIV, s. 294–323), *Helmut James von Moltke (1907–1945). Portret lidera opozycji* ([w:] *Śląsk w polskiej myśli politycznej i działalności Polaków i Niemców w XX wieku*, pod red. D. Kisielewicza

i L. Rubiszy, Opole 2001, s. 119–129), *Spory wokół doktryny prawa naturalnego w okresie powstania konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (1989–1997)* („Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. 1/2002, s. 283–299), *Die jüdische Gemeinde in Breslau und das Martyrum des Breslauer Juden 1933–1945 (Edith Stein – Schutzpatronin Europas)*, Wrocław 2002, s. 311–323), *Christ im Dritten Reich* ([w:] *Kirchen in Schlesien*, Wrocław 2003, s. 91–122), *Ruch i indoktrynacja niemieckich narodowych socjalistów w Republice Czechosłowackiej* („Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi”, t. XXVIII, s. 123–146), *Emigracja ze Śląska Opolskiego do Teksasu* ([w:] *Panna Maria – 150 lat polskiego osadnictwa w Teksasie*, Opole 2004, s. 15–46) i *Meandry polityki „aryzacji” mienia niemieckich Żydów w Trzeciej Rzeszy* („Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi”, t. XXVIII, s. 123–146). Publikacje prof. Joncy do końca cechowały charakterystyczne dlań pieczołowita dbałość o szczegóły, precyzja i elegancja wywodu oraz niezwykle solidne oparcie formułowanych konkluzji w zgromadzonym materiale źródłowym.

Pod kierownictwem naukowym prof. Maciejewskiego zakres tematów badawczych podejmowanych przez pracowników Katedry został wyraźnie poszerzony, przy jednoczesnym zachowaniu ciągłości z intelektualnymi korzeniami czy też tradycjami jednostki. Kontynuacja polegała tu przede wszystkim na podtrzymaniu badań nad współczesną niemiecką myślą oraz praktyką polityczną. Naturalnie, priorytetowe miejsce w tamach tak zorientowanej refleksji miały prace poświęcone narodowemu socjalizmowi, a w szczególności antysemityzmowi, rasizmowi, Zagładzie, nacjonalistycznym i statolatrycznym aspektom nazizmu, lewicowym korzeniom hitlerowskiej ideologii, dziejom propagandy oraz opozycji antynazistowskiej. W porównaniu z wcześniejszym okresem działania Katedry, w badaniach tych wyraźnie większy akcent został położony na normatywny aspekt funkcjonowania narodowego socjalizmu, czego widowym przejawem jest realizacja przez jednostkę grantu Narodowego Centrum Nauki pt. *Prawo w państwie totalitarnym. Aspekty teorii i praktyki* (we współpracy z ośrodkiem warszawskim, krakowskim oraz poznańskim; kierownikiem projektu jest prof. Maciejewski). Celem grantu jest opisanie generalnej specyfiki systemów prawnych nazistowskich Niemiec, faszystowskich Włoch i bolszewickiego Związku Sowieckiego, przeprowadzenie ich analizy porównawczej oraz wskazanie wspólnych komponentów, których identyfikacja potwierdziłaby tezę, iż, niezależnie od – niekiedy istotnych – różnic doktrynalnych czy też programowych, porządki prawne systemów totalitarnych ufundowane są na podobnych założeniach ideowych, przede wszystkim w zakresie relacji pomiędzy jednostką a państwem. Innym elementem wspomnianej wyżej ciągłości jest kontynuowanie badań nad stosunkami polsko-niemieckimi (prof. Maciejewski) i powszechną historią gospodarczą (prof. Maciejewski, dr hab. Sadowski).

W naukowym profilu jednostki stopniowo coraz większe znaczenie zaczęły jednak zyskiwać nowe kierunki refleksji. Do takich obszarów badawczych należy zaliczyć w szczególności:

- najbardziej wpływowe współcześnie pod względem politycznym bądź intelektualnym nurty doktrynalne (np. liberalizm, katolicka nauka społeczna, konserwatyizm, islamizm, anarchizm)
- fundamentalne dla filozofii politycznej i prawnej kategorie i koncepty (np. prawo, godność osoby ludzkiej, wolność, sprawiedliwość, moralność, suwerenność państwa)
- polską myśl polityczną oraz prawną, zarówno w jej aspekcie historycznym (w tym zwłaszcza pisma koryfeuszy polskich nauk prawnych okresu międzywojennego), jak i współczesnym
- integrację europejską, tak w kontekście jej historycznych, aksjologicznych czy politycznych korzeni, jak i w aspekcie współcześnie promowanych i realizowanych idei integracyjnych.

Last but not least, pracownicy jednostki dążyli również do przewyciężenia pokutującego gdzieś tam przekonania o braku bliższego związku między naukami doktrynalnoprawnymi i dogmatycznoprawnymi oraz o praktyczno-uitylitarnej zbędności tych pierwszych z punktu widzenia osoby wykonującej zawód o *stricte* prawniczym charakterze³. Świadectwem takowej orientacji badawczej jest szereg opracowań dotyczących (mniej lub bardziej bezpośrednio) m.in. takich zagadnień, jak ochrona dóbr osobistych, interpretacja przepisów kodeksu karnego penalizujących propagowanie ustroju totalitarnego⁴, nawoływanie do nienawiści i znieważenie grupy, granice dopuszczalności prowokacji policyjnej, tymczasowe zabezpieczenie powództwa w postępowaniu cywilnym, definicja molestowania seksualnego w miejscu pracy, legalność wprowadzenia w 1981 r. stanu wojennego czy wpływ Traktatu z Lizbony na kształt polskiego ustawodawstwa w rozmaitych gałęziach prawa. We wszystkich powyższych opracowaniach wiedza i metodologia badawcza z obszaru doktryn polityczno-prawnych została wykorzystana przy analizie konkretnych instytucji czy regulacji obowiązujących w porządku normatywnym.

Oceniając dorobek naukowy pracowników Katedry w omawianym tutaj okresie, warto jeszcze wspomnieć o trzech sprawach. Po pierwsze, wiele ze wspomnianych wyżej

³ Por. celne uwagi S. L. Stadniczeńki, *Polskie szkolnictwo wyższe – wyzwania przyszłości ku europejskiemu obszarowi szkolnictwa wyższego*, [w:] Wybrane problemy nauki i nauczania prawa, pod red. E. Kozerskiej, P. Sadowskiego i A. Szymańskiego, Opole 2010, s. 290–291.

⁴ Warto dodać, iż dr Tomasz Scheffler dwukrotnie pełnił funkcję biegłego sądowego w procesach na tym tle. Por. opinia sporządzona na zlecenie Sądu Rejonowego dla Wrocławia – Śródmieście, Wydział V Karny w sprawie o sygn. akt V K 1477/01; opinia sporządzona na zlecenie Sądu Rejonowego dla Wrocławia – Śródmieście, Wydział V Karny w sprawie o sygn. akt V K 2407/07.

publikacji ukazało się w najbardziej prestiżowych i wysoko punktowanych pismach z listy Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (m.in. w „Czasopiśmie Prawno-Historycznym”, „Państwie i Prawie”, „Przeglądzie Sejmowym”, „Przeglądzie Zachodnim” czy „Politei”). Po drugie, część artykułów została napisana w językach obcych (angielskim, portugalskim i ukraińskim). Po trzecie, godna odnotowania jest także różnorodność form dyskursu naukowego, poczynając od książek, poprzez krótsze opracowania monograficzne, prace redakcyjne, wybory źródeł, artykuły problemowe, rozdziały w pracach zbiorowych, glosy, opinie prawne, komentarze, recenzje i artykuły recenzyjne, a kończąc na hasłach leksykonowych i encyklopedycznych.

Kolejnym istotnym elementem aktywności naukowo-badawczej pracowników Katedry jest czynny udział w organizacji życia naukowego. Na podkreślenie zasługuje zwłaszcza fakt, że w jednostce wydawane są aż trzy czasopisma naukowe tj. „Studia nad Autorytaryzmem i Totalitaryzmem”, kontynuujące tradycję wysoko cenionych w Polsce i na świecie „Studiów nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi” (redaktor naczelny prof. Marek Maciejewski); „Studia Erasmiana Wratislaviensia”, których każdy tom analizuje określone zagadnienie (np. problem relacji religii i państwa, kwestię praw człowieka czy też koncept sprawiedliwości) z doktrynalnej i dogmatycznej perspektywy (redaktor naczelny dr hab. Mirosław Sadowski)⁵; oraz międzynarodowe „Wrocławsko-Lwowskie Zeszyty Prawnicze”, prezentujące osiągnięcia pracowników Wydziałów Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego i Uniwersytetu Iwana Franki we Lwowie (redaktor naczelny dr hab. Maciej Marszał). Drugim znaczącym przejawem takiej aktywności jest organizowanie i współorganizowanie konferencji naukowych, spośród których wymienię tylko te o zasięgu krajowym i międzynarodowym:

- „Stosunki polsko-litewskie na przestrzeni dziejów” (maj 2005, Wilno)
- „Wybitni prawnicy na przestrzeni wieków” (kwiecień 2006, Kudowa Zdrój)
- „Ideowe i prawne uwarunkowania integracji europejskiej” (czerwiec 2007, Kamień Śląski)
- „Na szlakach Niepodległej. Polska myśl polityczna i prawna w Drugiej Rzeczypospolitej 1918–1939” (listopad 2008, Kudowa Zdrój)
- „Pozytywizm prawniczy i szkoła prawa natury: tradycje sporu i współczesne implikacje” (maj 2009, Szklarska Poręba)
- „Tendencje integracyjne i dezintegracyjne we współczesnym świecie” (październik 2010, Kudowa Zdrój)
- „Polskie interpretacje autorytaryzmu i totalitaryzmu” (grudzień 2010, Karpacz)

⁵ Por. np. *Państwo, koncepcje i zadania*, z. II, Wrocław 2008; *Własność: idea, instytucja, ochrona*, z. III, Wrocław 2009; *Religia a państwo i prawo*, z. IV, Wrocław 2011.

- „Wspólne wartości we współczesnym konstytucjonalizmie europejskim” (maj 2011, Zieleniec)
- „Uniwersalne i regionalne metody rozwiązywania sporów społeczno-politycznych i międzypaństwowych” (maj 2012, Zieleniec).

Pozostając przy zagadnieniu organizacji życia naukowego, warto również wspomnieć o afiliowanym przy Katedrze i bardzo prężnie działającym Kole Naukowym Doktryn (jego opiekunem jest dr hab. Mirosław Sadowski), którego działalność obejmuje organizowanie studenckich konferencji naukowych (w tym też o zasięgu krajowym), wydawanie studenckich zeszytów naukowych oraz organizowanie spotkań czy sympozjów z udziałem przedstawicieli nauki czy świata polityki.

Pracownicy Katedry aktywnie współpracują z innymi instytucjami i ośrodkami naukowymi. Przykładowo, prof. Marek Maciejewski jest członkiem Gremium Partnerskiego Fundacji „Katholischer Akademischer Ausländerdienst” w Bonn, członkiem Centrum Latinoamerykańskiego Prawa Konstytucyjnego w Buenos Aires, członkiem Międzynarodowej Rady Naukowej Oświęcimskiego Centrum Badania Totalitaryzmów, Zagłady i Praw Człowieka, członkiem Centrum Badania Holocaustu przy Uniwersytecie Jagiellońskim, członkiem wrocławskiego oddziału Instytutu Pamięci Narodowej, członkiem Towarzystwa Instytutu Zachodniego w Poznaniu, członkiem Polskiego Towarzystwa Historycznego, członkiem Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, członkiem Fundacji Krzyżowa dla Porozumienia Europejskiego i członkiem-współzałożycielem Polskiego Towarzystwa Myśli Politycznej (w utworzeniu którego wiodącą rolę odegrał dr hab. Maciej Marszał). O otwartości Katedry na szeroko rozumianą współpracę naukową świadczyć także może udział jej pracowników i doktorantów w licznych stażach i programach naukowych czy stypendialnych o charakterze międzynarodowym (w takich krajach, jak Stany Zjednoczone, Republika Federalna Niemiec, Austria, Włochy, Portugalia, Litwa i Ukraina).

W minionych jedenastu latach Katedra wyraźnie poszerzyła także swoją dydaktyczną ofertę. Obok kanonicznych zajęć z *Doktryn politycznych i prawnych* (dla studentów prawa) i *Historii doktryn politycznych, prawnych i administracyjnych* (dla studentów administracji) oraz zakorzenionej w tradycji jednostki *Historii gospodarczej*, pracownicy Katedry zaczęli również prowadzić w ramach Uniwersytetu Wrocławskiego takie przedmioty, jak *Nauka o polityce*, *Systemy polityczne wielkich religii współczesnego świata*, *Koncepcje integracji europejskiej*, *Podstawy prawa* (na studiach dziennikarstwa), *Prawo mediów*, *Prawo autorskie*, *Bezpieczeństwo narodowe*, *Doktryny i ruchy współczesnego terroryzmu*, *Polityka społeczna*, *Myśl polityczna i prawna feminizmu* oraz *Stany nadzwyczajne w europejskich systemach prawnych*. Od kilku lat Katedra oferuje także studentom polskim i zagranicznym (m.in. program Sokrates-Erasmus) zajęcia

w języku angielskim z przedmiotów *Political and legal thought*, *Contemporary political thought* i *History of Administrative, Sociological and Economic Thought*.

W konkluzji należy stwierdzić, iż Katedra Doktryn Politycznych i Prawnych WPAiE Uniwersytetu Wrocławskiego należycie wykorzystuje swój potencjał osobowy do realizacji celów badawczych, dydaktycznych i związanych z organizacją życia naukowego.

Najważniejsze publikacje naukowe pracowników Katedry (2001–2012)

Prof. dr hab. Marek Maciejewski: *Silesian Nazi Nationalism and Anti-semitism 1921–1933* [w:] *Jews in Silesia*, ed. by M. Wodziński and J. Spyra, Cracow 2001; *Doktryny polityczne i prawne u progu XXI wieku. Wybrane problemy badawcze*, Wrocław 2002 (współautorstwo i współredakcja wraz z M. Marszałem); *Leksykon myślicieli politycznych i prawnych*, trzy wydania, Warszawa 2004, 2006, 2009, (współautorstwo oraz współredakcja wraz z E. Kunderą); *Od piwiarnianego klubu do organizacji wywrotowej. Nazizm w latach 1919–1924*, Toruń 2005; *As concepoes polacas de unidade europeia atraves dos seculos*, *Direito. Universidad Lusitana, Lisboa*, 3/2005; *Pod znakiem swastyki. Polscy prawnicy wobec Trzeciej Rzeszy 1933–1939. Wybór pism*, Kraków 2005, (współautorstwo wstępu i wyboru wraz z M. Marszałem); *Powszechna historia gospodarcza od XV do XX wieku*, Wrocław 2007, (współautorstwo wraz z M. Sadowskim); *Rozważania o dziejach idei sprawiedliwości* [w:] *Prawne, historyczne i doktrynalne aspekty sprawiedliwości*, pod red. P. Sadowskiego, E. Kozerskiej i A. Szymańskiego, Opole 2007; *Rewolucyjny konserwatyzm w systemie niemieckiego konserwatyzmu* [w:] *Czas a trwanie idei politycznych i prawnych*, pod red. K. Chojnickiej, A. Citkowskiej-Kimli i W. Kozub-Ciembroniewicza, Kraków 2008; *Pactum sociale i pactum subiectio-nis w doktrynach politycznych od starożytności do oświecenia* [w:] *Spółczeństwo a władza. Ustrój, prawo, idee*, pod red. J. Przygodzkiego i M. Ptaka, Wrocław 2010.

Dr hab. Maciej Marszał, prof. Uniwersytetu Wrocławskiego: *Interpretacje włoskiego faszyzmu w polskiej myśli politycznej i prawniczej 1922–1926*, [w:] *Doktryny polityczne i prawne u progu XXI. Wybrane problemy badawcze*, pod red. M. Maciejewskiego i M. Marszała, Wrocław 2002; *Ignacy Czuma, Absolutyzm ustrojowy. Wybór pism*. Ośrodek Myśli Politycznej, Kraków 2003; *Amica Italia. Polscy prawnicy wobec włoskiego faszyzmu 1922–1939. Wybór pism*, Ośrodek Myśli Politycznej Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2004; *Pod znakiem swastyki. Polscy prawnicy wobec Trzeciej Rzeszy 1933–1939. Wybór pism*, Ośrodek Myśli Politycznej Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2005 (współautorstwo wraz z M. Maciejewskim); *Państwo i prawo w poglądach Ignacego Czumy*, [w:] *Wybitni prawnicy na przestrzeni wieków*, pod red. M. Marszała i J. Przygodzkiego, Wrocław 2006; *Antoni Peretiatkowicz*, *Powszechna Encyklopedia Filozofii*, pod red. A. Maryniarczyka, suplement, tom 10, Lublin 2009;

Nacjonalizm integralny Związku Młodych Narodowców 1934–1939, [w:] *Na szlakach Niepodległej. Polska myśl polityczno-prawna 1918–1939*, pod red. M. Marszała i M. Sadowskiego Wrocław 2009; *U źródeł polskiego autorytaryzmu w okresie międzywojennym*, [w:] *Władza w polskiej tradycji politycznej. Idea i praktyka*, pod. red J. Kloczkowskiego, Kraków 2010; *Włoski faszyzm w interpretacjach polskich socjalistów 1922–1939*, „Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi”. *Polskie Interpretacje totalitaryzmu i autorytaryzmu*, pod red. M. Maciejewskiego i M. Marszała, Wrocław 2011; *Ukraina w myśli politycznej Juliusza Mieroszewskiego*, „Wrocławsko-Lwowskie Zeszyty Prawnicze”, pod. red M. Marszała i A. Bojki, nr 2, Lwów 2011.

Dr hab. Mirosław Sadowski: *Państwo w doktrynie papieża Leona XIII*, Kolonia Limited 2002; *Katolicy konserwatywni wobec Soboru Watykańskiego II*, [w:] *Konserwatyzm. Historia i współczesność*, pod red. S. Stępnia, Lublin 2003; *Powstanie i rozwój islamskiej doktryny prawa /VII – IX w./*, Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji, t. 55 (2003); *Ze studiów nad wczesnomuzułmańską doktryną państwa*, „Politeja”, nr 2 (2005); *Uwagi o koncepcji prawa naturalnego Johna Finnis’a*, [w:] *Wybitni prawnicy na przestrzeni wieków*, pod red. M. Marszała i J. Przygodzkiego, Wrocław 2006; *Godność człowieka – aksjologiczna podstawa państwa i prawa*, „Wrocławskie Studia Erazmiańskie”, z. 1 (2007); *Elementy prawa cywilnego, ze szczególnym uwzględnieniem prawa własności, w świetle prawa islamskiego*, [w:] *Problemy własności w ujęciu historyczno-prawnym*, pod red. E. Kozerskiej, P. Sadowskiego, A. Szymańskiego, Opole 2008; *Na szlakach Niepodległej. Polska myśl polityczna i prawna w latach 1918–1939*, pod red. M. Marszała i M. Sadowskiego, Wrocław 2009; *Religie monoteistyczne o prawie i państwie*, „Wrocławskie Studia Erazmiańskie”, z. 5 (2011); *Polska i Polacy doby Renesansu w oczach cudzoziemców*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”. Sectio G, „Ius”, vol. 58, z. 1 (2011);

Dr hab. Łukasz Machaj: *Argumentacja prointegracyjna w polskiej myśli politycznej od 1989 roku do akcesji (kontekst polityczny, geopolityczny i ekonomiczny)*, „Politeja”, nr 2 (2005); *Za i przeciw Europie: integracja europejska w polskiej myśli politycznej w latach 1989–2001*, Wrocław 2006; *Amerykańska ustawa o działalności wyrotowej z 1798 roku a wolność słowa*, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. 62, z. 1 (2010); *Polska – Niemcy – Wspólnota Europejska w polskiej myśli politycznej w okresie przedakcesyjnym*, „Przegląd Zachodni”, nr 2/2010; *Oliver Wendell Holmes and the beginnings of the United States Supreme Court’s freedom of speech jurisprudence*, [w:] *Wybrane problemy nauki i nauczania prawa*, pod red. E. Kozerskiej, P. Sadowskiego i A. Szymańskiego, Opole 2010; *Liberalizm a prawa człowieka*, „Wrocławskie Studia Erazmiańskie”, z. 4 (2010); *Granice prowokacji policyjnej w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego USA*, „Państwo i Prawo”, R. 66, z. 5 (2011); *Symbolic Communication as Speech*

in *United States Supreme Court's Jurisprudence*, „Wrocław Review of Law, Administration & Economics”, vol. 1, issue 1; *Humanitarian Intervention v. State's Sovereignty — Some Remarks from Doctrinal Perspective*, Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji, t. 86 (2011); *Hayek and Friedman's Popperian themes in economics*, [w:] „Optimum: Studia Ekonomiczne”, nr 5/2011 (współautorstwo wraz z M. Machajem).

Dr Radosław Antonów: *Pod czarnym sztandarem. Anarchizm w Polsce po 1980 roku*, Wrocław 2003; *Funkcjonowanie sektora publicznego na przykładzie zamówień publicznych*, [w:] *Ekonomia. Wzrost gospodarczy – integracja Europy – otoczenie finansowe współczesnej firmy*, pod red. L. Olszewskiego, Wrocław 2004; *Wykluczenie społeczne jako problem polityki społecznej Unii Europejskiej*, [w:] *Aksjologiczne i praktyczne aspekty integracji europejskiej*, pod red. E. Kozerskiej i T. Schefflera, Wrocław 2007; *Анархизм в Польши на злами XX i XXI ст. (Anarchizm w Polsce na przełomie XX i XXI wieku)*, [w:] ВІСНИК ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ, Серія юридична, Випуск 47, Лбвв 2008; *Terroryzm a społeczeństwo i władza*, [w:] *Społeczeństwo a władza. Ustrój, prawo, idee*, pod red. J. Przygodzkiego i M. J. Ptaka, Kolonia Limited 2010; „*Ku lepszemu życiu*”. *Terrorysty o swoich zasadach*, [w:] *Edukacja nieustająca wyzwaniem społeczeństwa informacyjnego*, red. nauk. A. Zduniak, Poznań 2010; *Augustyn Wróblewski, Anarchista z rozpaczy. Wybór pism*, Wyboru dokonał, wstępem i przypisami opatrzył Radosław Antonów, Kraków 2011; *Odpowiedzialność kierownika jednostki w zakresie zamówień publicznych*, Wrocław 2011; *Moralność terrorystów. Z problematyki politycznego ekstremizmu*, [w:] *Moralność i władza jako kategorie myśli politycznej*, red. J. Justyński, A. Madeja, Warszawa 2011; *Za wolnością przeciwko państwu. Poglądy współczesnych polskich anarchistów*, Toruń 2012.

Dr Tomasz Scheffler: *Some studies of Nazi euthanasia in Wrocław in the Period of the 'Final Solution of the Jewish Problem'*, [w:] *Jews in Silesia*, ed. by M. Wodziński and J. Szpyra, Cracow 2001; *Nowy ład międzynarodowy w koncepcjach Ernsta Niekijscha*, „Zeszyty Politologiczne”, nr 5; *Kościół chrześcijański wobec rządów narodowo-socjalistycznych w latach 1933–1939* [w:] *Cuius regio eius religio?*, pod red. G. Górskiego, L. Ćwikły, M. Lipskiej, Lublin 2006; *Aksjologiczne i praktyczne aspekty integracji europejskiej*, pod red. E. Kozerskiej i T. Schefflera, Wrocław 2007; *Integracja europejska w poglądach Bonhoeffer – Kreis* [w:] *Aksjologiczne i praktyczne aspekty integracji europejskiej*, pod red. E. Kozerskiej i T. Schefflera, Wrocław 2007, s. 41–52; *Z badań nad politycznymi relacjami niemiecko-arabskimi w okresie Trzeciej Rzeszy*, „Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi”, t. XXX, Wrocław 2008 (współautorstwo wraz z J. Przybylskim); *Godność człowieka i dobro wspólne jako podstawa władzy prawowitej : w kontekście papieskiego nauczania społecznego* [w:] *Prawowitość*

czy zgodność z prawem : legitymacja władzy w państwach demokratycznych, pod red. A. Preisnera, Wrocław 2010 (współautorstwo wraz z M. Sadowskim); *Prawo i gospodarka Polski po Traktacie Lizbońskim*, pod red. E. Kozerskiej, P. Malinowskiego i T. Schefflera, Opole 2011; *Projekty integracji europejskiej do 1952 r.* [w:] *Prawo i gospodarka Polski po Traktacie Lizbońskim*, pod red. E. Kozerskiej, P. Malinowskiego i T. Schefflera, Opole 2011 (współautorstwo wraz z E. Kozerską); *Prawa człowieka w nauczaniu Benedykta XVI*, [w:] *Wykorzystywanie człowieka w XX i XXI wieku*, pod red. B. Sitka, G. Dammacco, D. Barańskiej, K. Naumowicz i K. Zaworskiej, Olsztyn 2012 (współautorstwo wraz z E. Kozerską);